

Lakia ja lastensuojelua keskustelufoorumit

2.Foorumi: Lastensuojelun ja vammaispalvelujen yhdyspinnalla 19.5.2022

Lakia ja lastensuojelu keskustelufoorumeiden sisältö on rakentunut alueen työntekijöiltä tulleiden ennakkokysymysten pohjalta. Foorumeissa lainsäädännön asiantuntijat ovat vastanneet kysymyksiin suullisesti. Aiheista on käyty yhteistä keskustelua.

Keskustelufoorumissa 19.5.2022 lainsäädännön asiantuntijoina:

Susanna Lehti, Lehti & kumppanit Oy

Tapio Rätty, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

Tämän kirjallisen koosteen 19.5.2022 toteutetusta Lakia ja lastensuojelua -keskustelufoorumista ovat laatineet kehittämiskoordinaattorit Anu Niemi-Weckström ja Katri Turunen. Koosteen on tarkastanut Tapio Rätty, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia.

1. Kokemuksena on, että kehitysvammaisen tai vammaisen lapsi voi jäädä helposti ilman lastensuojelun tukea. Mikä on kehitysvammaisen/vammaisen lapsen oikeus saada lastensuojelua?

Vastaus:

- Kaikilla lapsilla on yhtäläinen oikeus lastensuojelun tukeen riippumatta esimerkiksi lapsen vammaisuudesta. Samoin myös toisin päin eli lastensuojelun asiakkaana olevalla on oikeus saada vammaispalveluja, jos niille on tarvetta.
- Lastensuojelun tarve selvitetään tarvittaessa palvelutarpeen yhteydessä. Lastensuojeluasia voi tulla vireille esimerkiksi yhteydenottona, hakemuksena tai lastensuojeluilmoituksena.
- Oleellista on arviointityöskentelyllä selvittää, mikä on lapsen ja perheen ensisijainen tuen tarve ja mistä se johtuu: johtuuko palveluntarve vammaisuudesta vai onko lapsen kasvuolosuhteissa tekijöitä, jotka vaarantavat tai eivät turvaa lapsen kasvua ja kehitystä.
 - Sosiaalihuoltolaissa säädetty asiakassuunnitelmasta ja monialaisesta yhteistyöstä: Asiakassuunnitelman sisältö on sovitettava yhteen muiden hallinnonalojen kanssa → kootaan palvelut yhteen
 - Edellytykset lastensuojelun asiakkuuteen lastensuojelulaissa (27 §):
 - 1) lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka
 - 2) lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään; ja
 - 3) lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia.
- HUOM! Kasvuolosuhteilla ei tarkoiteta vain kodin ympäristöä, vaan myös kodin ulkopuolisia olosuhteita (esim. päiväkotikoulu) sekä esimerkiksi vanhempien hoitoon ja huolenpitoon liittyviä valintoja (esimerkiksi eivät tue lasta koulunkäynnin haasteissa tai hoida terveydenhoitoon liittyviä asioita)
- Lastensuojelun asiakkuuden lisäksi lapsella ja perheellä voi olla tarpeita, joihin mietitään muiden tahojen järjestämää tukea (koko perheen tuen tarve).

- Sosiaalihuoltolaki 13 §: Lapsella ja perheellä on oikeus saada viipymättä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut (subjektiivinen oikeus).
- Sovellettavaksi voi tulla sosiaalihuoltolain lisäksi esim. vammaispalvelulaki, kehitysvammalaki ja lastensuojelulaki.
- Pelkästään se, että lapsi on lastensuojelun asiakkaana, ei tarkoita, että palvelut järjestetään aina lastensuojelun toimesta. Yhteisesti mietitään, mistä on tarkoituksenmukaista järjestää tarvittavat palvelut.
- Kunnan on huolehdittava, että sosiaalityöntekijällä on käytettävissä sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön asiantuntemusta.
 - Huomioitava myös terveydenhuoltoa koskevat lainsäädännön pykälät (erityinen velvollisuus antaa asiantuntija-apua ja järjestää tutkimus-, hoito- ja terapiapalveluita)
 - Sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen on järjestettävä palvelut yhteistyössä mm. terveydenhuollon kanssa.
 - Voi edellyttää palvelujen järjestämistä yhteisesti -> monialaisen suunnitelman tekeminen (konsultointia voi tehdä matalalla kynnyksellä, konsultointi ei tarkoita monialaista suunnitelmaa)
 - Lastensuojelun asiakkuus ei poista muiden hallinnonalojen vastuita.
- Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on vahva keino pakottaa muut sektorit toimimaan asiakassuunnitelman kautta, jotta asiakas saa tarvitsemansa palvelut. (lastensuojelulain 36 § ja myös sosiaalihuoltolain tarkoittama monialainen yhteistyö)
- Sosiaalihuoltolaissa on säädetty asiakassuunnitelmasta (39 §).
 - Asiakassuunnitelman sisältö sovitettava yhteen (sosiaalihuollon kaikki palvelut eli vammaispalvelut, päihdepalvelut jne.)
 - Sosiaalityöllä on sinänsä jo suuri merkitys ja sillä voidaan pystyä vaikuttamaan lapsen ja perheen tilanteeseen. Palvelut eivät siis ole itseisarvo, vaan ne ovat sosiaalityöhön kuuluvia ”apuvälineitä”.
 - Suunnitelmassa huomioidaan aina lapsen etu (palvelujen ja tukitoimien vaikutukset lapsen etuun).
 - Suunnitelman tulee olla konkreettinen: kirjataan, miten tavoitteet ovat saavutettavissa ja mitä viranomaisilta edellytetään, palvelut ja tuki sekä mikä on kenenkin rooli, oikeusturva ja tiedonsaanti
 - Suunnitelmalla on suuri merkitys palvelujen järjestämisen kannalta.
 - Asiakassuunnitelmassa annetaan myös ohjausta lapselle ja vanhemmalle (esim. mitä eri toimenpidevaihtoehtoja, mitä tavoitteita heidän omalle toiminnallensa)
 - Viranomaisen tulee kuvata, mitä vaihtoehtoja on (esimerkiksi jos ei suostu), suunnitelman on oltava sellainen, että tavoitteet on mahdollista saavuttaa.
- Lähtökohtana monialainen yhteistyö, jotta pystytään muodostamaan asiakkaan edun mukainen kokonaisuus (lapsen yksilölliset tarpeet). Yhteistyötä tehtävä jo palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä.
- Kehitysvammaisen lapsen tilanteessa, laadittava aina erityishuolto-ohjelma → sovitettava yhteen muiden hallinnonalojen toimien kanssa
- Sijaishuolto:
 - jos kehitysvammaisen lapsi: sijaishuoltosuunnitelma + erityishuolto-ohjelma (sijaishuolto saa sisältönsä erityishuolto-ohjelmasta)
 - o vaikeavammaisesta sovellettavaksi vammaispalvelulaki
 - lastensuojelun ja vammaispalvelujen tehtävä yhteistyötä
 - myös sijaishuollossa olevalle laadittava vammaispalveluissa suunnitelma
 - sijaishuoltopaikan valinnassa huomioitava vammaisuus → sijaishuoltopaikan vastattava vammasta aiheutuneisiin tarpeisiin

- subjektiivinen oikeus → ratkaisuna asiakassuunnitelma
- viranomaisten tarvittaessa tehtävä kohtuullisia mukautuksia, jotta palvelut saadaan järjestetyksi lapsen edun mukaisesti

2. Mikäli lastensuojelun asiakkaana olevalle kehitysvammaiselle lapselle päädytään järjestämään tukihenkilöpalvelua, tuleeko se ensisijaisesti järjestettäväksi lastensuojelulain vai kehitysvammalain palveluna?

Vastaus:

- Kehitysvammaisella lapsella on sama oikeus peruspalveluihin kuin muillakin
 - eli kun kirjataan asiakassuunnitelmaan, velvollisuus järjestämiseen syntyy
- Palvelutarpeen arvioinnissa huomioitava mm. shl 36 §, LS 26 § ja 27 §
 - ei arvioida yhtä palvelua tai palveluvalikkoa tai vain ”omaa” lakia (sosiaalihuolto on kokonaisuus)
 - palvelut pitää arvioida siinä laajuudessa, mitä tarve edellyttää (laajasti koko sosiaalihuolto, myös erityislain mukaiset)
 - jos omat voimavarat eivät riitä, kutsutaan mukaan muita toimijoita (shl 41 §:n perusteella sosiaalityöntekijän kutsu velvoittaa muita yhteistyöhön)
 - palvelujärjestelmän pitää olla sellainen, että perustasolla voidaan järjestää tarkoituksenmukaiset peruspalvelut (tietyt diagnoosit eivät saa johtaa automaattisesti erityistason palveluihin, vammaisen ja kehitysvammaisen lapsen kuuluu saada myös peruspalveluja)
 - palveluiden yhteensovittaminen (mitä vaativampi tarve palveluille, sitä enemmän viranomaisen tulee huolehtia yhteensovittamisesta)
- Kohtuullisia mukautuksia
 - jos ei riitä, pohdittava, mihin ensisijainen huoli liittyy → siten saadaan ohje siitä, mitä lainsäädäntöä sovellettava (tarvittaessa palvelutarpeen arvio)
 - kehitysvammaisella lapsella on erityishuolto-ohjelma, jos hän on lastensuojelun asiakkaana, lastensuojelulla on vetovastuu, eli lastensuojelun sosiaalityöntekijä kutsuu muut tarkoituksenmukaiset tahot yhteistyöhön
- Jos lapsella on tukihenkilön tarve lastensuojelullisiin syihin liittyen, tukihenkilö järjestetään sieltä (tarve ratkaisee).
 - Sosiaalihuoltolaki 2 §: ”Jos henkilöllä on muun lain nojalla oikeus sosiaalihuollon saamiseen, on sovellettava niitä säännöksiä, jotka parhaiten toteuttavat asiakkaan etua siten kuin 4 ja 5 §:ssä säädetään.”
 - Eli lapsen edun toteutuminen on kaiken keskiössä.
 - Sosiaalihuoltolain yhtenä tarkoituksena on se, että myös vammaiset saavat palvelua perustasolla. Lastensuojelua ei siis välttämättä tarvita, vaan järjestetään sosiaalihuoltolain mukaisesti.
- Lapsen vammasta johtuvat haasteet saatetaan joskus tulkita virheellisesti tilanteeksi, joka vaatii lastensuojelun puuttumista. Tai sitten voidaan arvioida kaikki perheen haasteet lapsen vammasta johtuviksi, vaikkei näin olisi. Vamman ja siihen liittyvien piirteiden vuoksi lapsi tarvitsee erityistä huomiota. Kehitysvammaisuuteen liittyy tekijöitä, jotka pitää ottaa huomioon, kun arvioidaan lapsen lastensuojelullista tarvetta
- Kun perheessä ei ole lastensuojelun tarvetta, mutta perhe tarvitsee lapsen tai vanhemman vamman vuoksi palveluita, esimerkiksi lastenhoito- tai siivousapua, palvelut tulee järjestää sosiaalihuoltolain tai vammaislainsäädännön nojalla.

- Asiakkaan edun ensisijaisuuden periaatteen mukaisesti, kun palveluntarve johtuu vammasta, palveluiden järjestämisen perustaksi tulee käytännössä yleensä palveluiden maksuttomuudesta lähtevä vammaislainsäädäntö.
- Palvelu voidaan järjestää myös sosiaalihuoltolain perusteella, mutta siitä ei silloin tule periä maksua, koska asiakkaalla olisi oikeus saada sama palvelu maksutta vammaislainsäädännön nojalla.
- Kun sosiaalihuoltolakia vuonna 2015 uudistettiin, tarkoituksena oli nimenomaan välttää se, että esimerkiksi vammaisperheitä, joissa ei ole lastensuojelun tarpeen aiheuttavia olosuhteita, tulisi lastensuojelun palveluiden piiriin voidakseen saada kotipalvelua tai muita sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita

3. Erityishuoltoon oikeutettu lapsi otetaan lastensuojelun asiakkuuteen. Todetaan tehostetun perhetyön tarvetta vanhemmuuden tueksi lapsen väkivaltaisen käyttäytymisen vuoksi. Minkä lain alla palvelut tulisi ensisijaisesti järjestää?

Vastaus:

- Katso 1 ja 2 kohdan vastaukset (vastaavat osaltaan jo tähän).
- Tilanteessa on pohdittava, mitä väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla on. (Onko esimerkiksi lapsen kaltoinkohtelua vai liittyykö pelkästään lapseen vai molempia vai mitä?)
 - muistettava, ettei vammaisuus suojaakaan kaltoinkohtelulta
 - Tilanteen taustatekijät ratkaisevat sen, minkä lain alla palvelut järjestetään. Pohditaan myös se, miten muut tahot saadaan mukaan (yhteistyö).
- SHL 2 §: ”Jos henkilöllä on muun lain nojalla oikeus sosiaalihuollon saamiseen, on sovellettava niitä säännöksiä, jotka parhaiten toteuttavat asiakkaan etua siten kuin 4 ja 5 §:ssä säädetään. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa tai kun asiakas muutoin tarvitsee sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluja on sovellettava niitä sosiaali- ja terveydenhuollon säännöksiä, jotka asiakkaan edun mukaisesti parhaiten turvaavat tuen tarpeita vastaavat palvelut ja lääketieteellisen tarpeen mukaisen hoidon.”
 - edullisemmuussäännöksen nojalla arvioitava, minkä lain nojalla tai kenen toimesta palvelut toteutetaan (tehtävä monialaista yhteistyötä): voi olla EHO, lastensuojelun avohuolto tai sosiaalihuolto

4. Erityishuoltoon oikeutetun lapsen vanhempi toimii omaishoitajana. Perheessä todetaan puutteita vanhemmuudessa, mistä seuraa riski lapselle. Minkä lain alla tukitoimet järjestetään?

Vastaus:

- Keskeistä arvioida, mikä on siis ensisijainen syy palvelujen tarpeelle – lapsen vammaisuus vai puutteet vanhemmuudessa?
- Omaishoidon oltava hoidettavan edun mukaista ja palvelukokonaisuuden vastattava lapsen, perheen ja omaishoitajan tarpeeseen.
 - Pohdittava esimerkiksi, tarvitseeko omaishoitaja tehtävänsä tekemiseksi jotain tukea/palvelua.
 - Lapsi on oikeutettu myös muihin palveluihin. Onko palvelun tarvetta, johon ei vielä ole vastattu?
- Erityishuollon piirissä oleva lapsi → noudatetaan vammaispalvelulakia.
- Arvioidaan yhteistyössä kokonaisuutta (palvelujen oltava riittäviä ja sopivia)

- Pohdittava yhdessä, onko pitkäaikaisesti hyvä järjestely, että lapsen oma vanhempi toimii omaishoitajana? Onko vaarana esimerkiksi syrjäytyminen työelämästä ja siten syntyvät taloudellisia riippuvaisuuksia (omaishoito on tulonlähde)? Entä jos sama henkilö toimii henkilökohtaisena avustajana vammaispalvelulain kautta? Yhteisesti tärkeä pohtia, mikä hoitojärjestely on lapsen edun mukainen!
- Arvioinnissa keskeistä: mikä on ensisijainen tarve? (ensisijainen syy palvelujen tarpeelle)
 - Ohjaa ratkaisemaan sitä, minkä lain alla mikäkin tukitoimi järjestetään
 - Etsitään riittävää ja sopivaa palvelukokonaisuutta
 - Jos arvioinnissa ilmenee, että vanhempi ei ole soveltuva omaishoitajaksi (puutteet liian isoja), palvelukokonaisuutta lähdetään muuttamaan palvelutarpeen arvioinnin kautta (pois lukien kiireellinen lastensuojelun tarve)
 - voi tarkoittaa omaishoitosopimuksen irtisanomista
 - Arvioidaan lastensuojelun tarve ja otetaan tarvittaessa lastensuojelun asiakkuuteen. Kiireelliseen lastensuojelun tarpeeseen aina puututtava nopeasti.

5. Minua on mietityttänyt kehitysvammaisen lapsen jälkihuolto ja lastensuojelun vastuu sen järjestämisessä suhteessa vammaispalveluun, josta esim. palveluasuminen tulee. Rajapinnat ovat osittain epäselvät.

Vastaus:

- Jälkihuolto-oikeus syntyy heti huostaanoton purkamisen jälkeen/vähintään yhtäjaksoisesti 6 kk kestäneen sijoituksen jälkeen
 - Lapsen oikeus jälkihuoltoon alkaa välittömästi sijoituksen päättyttyä. Jälkihuoltona voidaan järjestää palveluja lapselle (ja perheelle) mm. siten kuin lastensuojelulain 7 luvussa avohuollon tukitoimista säädetään. Avohuollon sijoitus tai avohuollon tukitoimet ovat luonnollisesti mahdollisia- ne ovat nyt osa jälkihuoltoa.
 - Viiden vuoden sääntö: jos lapsen lastensuojelun asiakkuus (ml. jälkihuolto) katkeaa täysin viiden vuoden ajaksi, oikeus palata jälkihuoltoon päättyy
 - jos tarjotaan palveluja, jotka liittyvät lastensuojelun tarpeeseen, mutta toteutetaan muun lain nojalla (esimerkiksi shl), jälkihuolto-oikeuden viiden vuoden sääntöä ei sovelleta (koska tällöin tarve lastensuojelulliselle tuella on ollut olemassa)
- Jälkihuoltoa ryhdytään suunnittelemaan jo sijaishuollon aikana
 - Suunnitellaan yhdessä lapsen, perheen ja sijaishuoltopaikan kanssa
 - Huomioitava myös vanhempien mahdollinen oikeus jälkihuollon palveluihin (esimerkiksi tilanteessa, jossa vammaisen lapsi palaa kotiin)
- Jälkihuollossa korostuu asiakassuunnitelman merkitys
 - Palveluista säädetään lastensuojelulain 7:ssä luvussa (avohuolto), järjestetään sen mukaisesti
 - Kun pohditaan, järjestetäänkö palvelut vammaispalveluiden vai lastensuojelun jälkihuollon toimesta, merkitystä on sillä, millainen tarve lapsella/nuorella on ollut sijaishuollon aikana ja mitä ilmenee sijaishuollon jälkeen:
 - jos tarve johonkin vammaisuudesta johtuvaan palveluun (esim. kuljetuspalvelu) on olemassa jo sijoituksen aikana (eli kyseessä on selkeästi pitkäaikaisen tuen tarve), lähtökohtaisesti palvelu järjestetään tarpeen mukaan vammaispalveluiden toimesta
 - jos tarve ilmenee vasta sijaishuollon päättymisen jälkeen (esim. itsenäistymiseen liittyvä tuki), palvelu järjestetään pääsääntöisesti jälkihuollon toimesta.
 - Jos lapsi tai nuori tarvitsee esimerkiksi vammaispalvelulain mukaisia palveluja, ne toki järjestää vammaishuolto. Jos niitä järjestetään jälkihuollollisen tarpeen mukaisesti, ne ovat osa

jälkihuoltoa. Huom tässä, vammaisen lapsen/nuoren osalta palveluiden järjestäminen voi edellyttää kohtuullisten mukautusten tekemistä.

- jälkihuollon osalta myös mietitään, mikä tarkoitus jälkihuollolla on, esimerkiksi itsenäistymisen tukeminen: jos tarve tukea itsenäistä asumista ja liikkumista, tulevat jälkihuollosta
- Jälleen katsotaan erityishuolto-ohjelmaa ja asiakassuunnitelmaa
 - ➔ tarvittaessa monialaisen suunnitelman tekeminen
 - ➔ lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rooli

6. Minua pohdituttaa, miten kehitysvammahuollon/vammaispalvelujen ja lastensuojelun yhteistyötä saisi sujuvammaksi. Voiko perheen kanssa pitää palaverit yhdessä, jos mietitään, mitä tietoa saa jakaa? Entä tilanteessa, jossa lastensuojelu on sijoittanut lapsen kehitysvammaisten perhekotiin: mitä tietoa perhekodista voi antaa lastensuojeluun ja mitä kehitysvammahuoltoon?

Vastaus:

- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (asiakaslaki) määrittää tiedonluovutusta ja tiedonsaantia:
 - 16 §: Salassa pidettävästä asiakirjasta saa antaa tietoja asiakkaan nimenomaisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään.
 - Jos asiakkaalla ei ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, tietoja saa antaa hänen laillisen edustajansa suostumuksella. (Tietoja ei kuitenkaan saa antaa alaikäisen asiakkaan laillisen edustajan suostumuksella, jos edustajalla itsellään ei ole oikeutta tiedon saantiin 11 §:n 3 momentissa tarkoitettusta syystä.) Huoltaja ei voi antaa suostumusta, jos lapsi käyttää kielto-oikeuttaan.
 - kirjallinen tai suullinen suostumus: voi koskea vain osaa tietoja, voi olla myös määräaikainen
 - asiakkaalla oikeus myös perua
 - 17 §: Salassa pidettävien tietojen antaminen asiakkaan hoidon ja huollon turvaamiseksi (jos tietoja joudutaan luovuttamaan ilman suostumusta)
 - Jos 16 §:ssä tarkoitettua suostumusta ei voida saada taikka jos asiakas tai hänen laillinen edustajansa nimenomaisesti kieltää tiedon luovuttamisen, sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja saa antaa asiakirjasta salassapitovelvollisuuden estämättä tietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen tarpeen selvittämiseksi, hoidon, huollon tai koulutuksen järjestämiseksi tai toteuttamiseksi taikka toimeentulon edellytysten turvaamiseksi. Tietoja saa kuitenkin antaa vain, jos:
 - 1) se, jota asiakirja koskee, on hoidon tai huollon ilmeisessä tarpeessa terveytensä, kehityksensä tai turvallisuutensa vaarantumisen vuoksi eikä hoidon tai huollon tarvetta muutoin voida selvittää taikka hoidon tai huollon toimenpiteitä toteuttaa;
 - 2) tieto on tarpeen lapsen edun vuoksi; tai
 - 3) tieto on tarpeen asiakkaan välttämättömien etujen ja oikeuksien turvaamiseksi eikä asiakkaalla itsellään ole edellytyksiä arvioida asian merkitystä.
 - Edellä mainitut pykälät tulevat sovellettavaksi sekä sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa että lastensuojelussa ➔ mahdollistavat yhteistyön eri tahojen kanssa esim. koulun tai perhehoitajan kanssa
 - Huom: toimeksiantosopimuksella hankittujen ostopalvelujen suhteen tiedonluovutus tapahtuu julkisuuslain 26 §:n perusteella (Yleiset perusteet salassa pidettävän tiedon antamiseen) (saa antaa asiakirjasta tietoja, jotka välttämättömät tuen tarpeen selvittämiseksi, tuen/palvelun toteuttamisessa ja järjestämisessä asiakaslaki 17§)

- Julkisuuslain 26 §:ää voi soveltaa myös sosiaalihuollon sekä koulun, poliisin ja terveydenhuollon välisessä yhteistyössä
- Sosiaalityöntekijän on arvioitava, missä laajuudessa luovuttaa tietoja:
 - Mitä tietoja ja kenelle?
 - Tietojen luovutuksesta ja pyytämisestä tehtävä aina kirjaus asiakirjamerkintöihin.
 - Vaikka suullisesti kerrotaan tietoja, se ei tarkoita automaattisesti, että samat tiedot voi luovuttaa myös kirjallisena. Esimerkiksi neuvottelussa mukana olleet, eivät voi saada näitä samoja tietoja kirjallisesti.
 - Huomioitava, että neuvottelussa kaikilla ei ole samaa oikeutta tietoihin.
 - Jos palaveriin osallistuu ulkopuolisia, tiedonluovutukseen sovelletaan asiakaslain 17 §:ää (esimerkiksi isovanhemmat, läheiset) ja julkisuuslain 26 §:ää (esimerkiksi perhehoitaja).
 - Perhehoitaja voi saada enemmän tietoja kuin esimerkiksi huollosta erotettu vanhempi tai sukulainen.
- Asiakkaalla on oltava tieto, että hän voi kieltää tietojen luovutuksen. Asiakkaalle myös kerrottava, miten viranomaisen voi toimia, jos arvioi tiedonluovutuksen välttämättömäksi.
- Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on paljon oikeuksia ja mahdollisuuksia tehdä monialaista yhteistyötä, esimerkiksi:
 - SHL 35 §:n perusteella lastensuojelusta voidaan olla yhteydessä vammaispalveluihin (yhteys muuhun sosiaalihuollon palvelujen järjestäjään)
 - SHL 40 § + Asiakaslaki 17 §: mahdollistaa yhteydenoton muihin viranomaisiin
 - SHL 41 §: jos sosiaalityöntekijä arvioi, että monialainen yhteistyö on käynnistettävä, shl 41 § velvoittaa eri toimijoita osallistumaan yhteistyöhön
 - Terveydenhuoltolaki 32 §: Jos sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi, päätösten tekeminen tai sosiaalihuollon toteuttaminen edellyttävät terveydenhuollon palveluja, on terveydenhuollosta vastaavan kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevan terveydenhuollon ammattihenkilön osallistuttava sosiaalihuollon toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen. (tehostaa shl 41 §:ää)
 - Monialaisen yhteistyön pohjalta on mahdollista tehdä monialainen suunnitelma, joka velvoittaa kaikkia toimijoita/osapuolia
- Oikeus saada tietoja: oltava välttämättömiä sosiaalihuollon tehtävän hoitamiseksi ja järjestämiseksi
 - Asiakaslaki 20 § pyydettäessä asiakirjoja (ei lausuntoa)
 - Asiakaslaki ei mahdollista sitä, että eri toimijoita veloitetaan antamaan lausunto. Vain lastensuojelulaissa (41 §) säädetään sosiaalityöntekijän oikeudesta saada laissa määritellyiltä tahoilta lausunnot, jos niitä tarvitaan huostaanoton valmistelussa, huostaanotosta päätettäessä tai sijaishuoltoa järjestettäessä.
- Lausunnon antaminen voi liittyä hoidon ja huolenpidon suunnitteluun tai sijaishuollon toteuttamiseen, erityiseen kannanottoon

7. Haluaisin saada selvyttä kehitysvammalain ja lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain mukaiseen rajanvetoon asiakastapauksissa, jossa alaikäisen kehitysvammaisen lapsen asuminen pitää järjestää kodin ulkopuolella.

Vastaus:

- Keskeistä on se, mikä on ensisijainen tarve, kun pohditaan asumisen järjestämistä

- Mikä tarpeen peruste? Esimerkiksi onko tarve sijaishuoltoon sijoittamiselle?
- Arvioidaan tilannetta lapsen, vanhempien ja viranomaisten kesken
- Tiedonhankinta eri keinoin
- Kehitysvammaisen lapsen kohdalla voi olla vaikea arvioida, mistä eri asiat johtuvat.
 - Tärkeä hyödyntää kaikkien osaamista (usein tarvitaan myös terveydenhuollon osaamista)
 - Sosiaalihuollolla vahva mandaatti kutsua mukaan eri toimijoita
- Lastensuojelulain mukainen sijoitus mahdollista vain lastensuojelulain pykälien perusteella.
 - Jos huostaanoton perusteet täyttyvät (lastensuojelulaki 40 §), huostaanotto on tehtävä (ei voi jättää tekemättä valitsemalla/järjestämällä esimerkiksi asuminen kehitysvammalain kautta)
 - Jos huostaanottoon ei ole perusteita, asuminen kodin ulkopuolella järjestettävä kehitysvammaisuuden perusteella (erityishuoltona)
 - huoltajat tekevät yhteistyötä asumispalvelujen, harrastusten jne. kanssa
 - huoltajalla on velvollisuus lapsen huolenpitoon asumispalvelusta huolimatta, esim. elatusvelvollisuus
 - huoltaja huolehtii lapsen asioista
 - ongelmana, jos lapsen huoltajuus heikkoa (lapsi jää ikään kuin ”heitteille”), sijoitusperuste on arvioitava uudelleen (onko riittävää huoltajuutta)
- keskeisintä lapsen etu!
- Keskeisessä roolissa palvelutarpeen arviointi ja lastensuojelun tarve
- Lastensuojelulain 49 §:ssä todetaan, että lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla.
 - saa sisältönsä erityishuollosta
- Uuteen vammaispalvelulakiin tulossa asumisesta (laki valmistelussa)
- Vammaispalvelulaissa sääntely alaikäisten pitkäaikaisesta asumisesta puutteellinen

8. Olisi tärkeää nostaa esille vammaisen lapsen kuuleminen ja sen huomioiminen työskentelyssä. Lapsen kuulemista ei käsitykseni mukaan voi ohittaa vammaisuuden perusteella?

Vastaus:

- Esimerkitapaus: Lapsen mielipidettä selvitetty ja vastaus kirjattu asianmukaisesti. Hallinto-oikeuden istunnossa oli käsitelty tarkemmin lapsen näkökulmaa, jolloin oli ilmennyt, että lapsi oli vastannut juuri siten, mitä oli kirjattu asiakirjoihin, mutta tosiasiallisesti lapsi ei ollut ymmärtänyt, mihin oli vastannut. → mielipiteen selvittämistä ei oltu toteutettu laissa säädetyllä tavalla.
- Lastensuojelulaki 5 §: ”Lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla turvattava oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa ja mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa, lasta tai nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä ja lastensuojelua toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin.”
 - Myös sosiaalihuoltolaki 32 § linjaa kiinnittämään erityistä huomiota lapsen ja nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin
- Kaikissa sosiaalihuollon toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu
- Lapsen/nuoren osallisuus edellyttää, että hänellä on riittävästi tietoa muodostaakseen mielipiteensä ja mahdollisuus esittää omia mielipiteitä ja toiveita sekä vaikuttaa häntä koskeviin asioihin (ei vain osallistuminen).
- Kun on kyse kuulemisesta tai mielipiteen selvittämisestä, on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, miten ja missä se tehdään.

- Etenkin lapsen kohdalla kuulemisessa ja mielipiteen selvittämisessä on hyvä huomioida seuraavia asioita:
 - pienen lapsen kohdalla, miten saadaan oma auktoriteetti asema vähennettyä (esim. poliisi ei kuule lasta virkapuvussa, lääkäri ei valkoisessa takissa) (asiaan vaikuttavat tekijät huomioitava)
 - aikuinen lapsen tasolle fyysisesti
 - ikä ja kehitystaso huomioida, kyky itsensä ilmaisuun
 - hallinto-oikeuden ratkaisu: hyvin nuorekin lapsen mielipide tulee selvittää
 - lapsen oikeuksien sopimus: lapsen tulee saada vapaasti ilmaista mielipiteensä
 - lapsi ei välttämättä ymmärrä käsitteitä ja aikuinen ei välttämättä nuorten kieltä (pyytää lasta kertomaan, mitä asia hänelle tarkoittaa)
 - lapsen on tiedettävä, miksi häneltä kysytään näitä asioita
 - varmistettava, että lapsi ymmärtää, mistä on kysymys
 - lapsella oltava riittävästi tietoa eri oikeuksista ja vaihtoehdoista, miten vaikuttavat tietojen antamisesta ei saa tulla liikaa mielipahaa (pohtia, ovatko tiedot lapselle vahingollisia) (julkisuuslaki -> menettely)
 - lasta ei saa painostaa
 - lapselle ei saa aiheutua haittaa
 - merkityksellisempi, mitä tärkeämmästä, lapsen elämään liittyvästä asiasta on kyse
 - samoin, mitä vanhempi lapsi on, sitä isompi painoarvo kuulemisella/mielipiteen selvittämisellä/lapsen osallisuudella
 - otettava huomioon tavassa, miten selvitetään: lapsen vammaisuus, äidinkieli, etnisyys jne. - > valittava tapa, jolla lapsi voi ilmaista itseään (esimerkiksi mahdollisuus kirjoittaa, keskustella ilman katsekontaktia, viestein, kännykkään puhumalla ääniviestin, kuvakommunikaatio, viittomat, kuvat, äänet jne.) -> valmius eri tapoihin (tuki ja ohjaus on sallittu)
 - kiinnittää huomiota olemukseen, ilmeisiin, eleisiin, äänenpainoihin
 - hyvin pienen lapsen kohdalla myös välillisesti, esimerkiksi kuulemalla läheisiä, muita asiantuntijoita (mm. varhaiskasvatus)
 - kouluikäisten kanssa: keskustelu, piirtäminen, kirjoittaminen, leikki jne.
 - kun käsitellään yksityisiä asioita (esim. seksuaalisuus), vaikea lapsen kertoa etenkin ihmiselle, jota ei tunne
 - yhteisen kielen löytäminen
 - lapsen tulee tietää miksi ja mihin asiaan kuullaan -> oikeus olla sanomatta mitään tai ”en tiedä”
 - avoimet kysymykset (tyhvät kysymykset) -> antaa lapsen kertoa
 - lapsella usein lojaliteettiristiriitoja omiin vanhempiin
 - lapsen mielipiteisiin voi vaikuttaa esim. uhkailu, lahjonta, harjoittaminen siihen, mitä vastaa -> vastaus voi vaihdella riippuen kuka kysyy
 - sosiaalityöntekijä johtaa kuulemista ja mielipiteen selvittämistä (esim. sijaishuolto paikalla voi olla valtasuhde)
 - pyrittävä selvittämään aitoa mielipidettä
 - vammaisen lapsen kanssa: selkeä kieli (selkokieli), rauhallinen tahti, yksiselitteisyys, oikeus jäsentää omaa mielipidettä kuvin tms. (rakentaa sosiaalinen tarina), lapsen tahtisuus -> työntekijä käyttää samoja välineitä kuin esimerkiksi puhevammaisen lapsi
 - lapsella oikeus määritellä, millä kielellä haluaa tulla kuulluksi (esim. viittomakieli ja muut kielet)
 - kuuleminen dokumentoidaan